

AVKP actueel

Nr. 102, november 2023

Nieuwsbrief van de Archeologische Vereniging Kempen- en Peelland
AWN afd. 23

ACVITEITEN

November

17/18 Reuvensdagen
Za 18 Excursie naar Oss

December

Wo 13 Start nieuw boek bij de leesclub
Wo 20 Werkgroep Bouwhistorie
Ma 25-29 Erfgoedhuis gesloten ivm kerst

Januari

Wo 10 Nieuwjaarsborrel met lezing en onthulling
van de Eindhovense muntschat door Peter de Boer.

WIST JE DAT...

- De Eindhovense muntschat wordt onthuld tijdens de nieuwjaarsborrel van AVKP, zie pag 3.
- De nieuwe brochure over het Erfgoedhuis is verschenen, zie pag. 3
- Dirk historische spellen heeft gemaakt en getoond tijdens de DDW, zie pag 3.
- Het archeologisch onderzoek in de regio nog maar net op één pagina past, zie pag. 4
- Op 18 november de excursie met de regio Tilburg en het bestuur van de NBAG naar Oss gaat, p.3.
- De middeleeuwse schaakstukken uit Helmond de oudste van Nederland zijn en nu te zien zijn in het RMO, zie pag 5
- Er volop waterputten zijn gevonden bij de opgraving Moorland in Oirschot, zie pag 6
- Op woensdag 13 dec 20.00 uur mensen die graag wat over archeologie/ geschiedenis lezen kunnen aansluiten, zie pag. 7.
- Zij begonnen zijn met het boek Stad en platteland op het zand, zie pag 17.
- Het boek met het Canon van Valkenswaard op 28 november wordt gepresenteerd, zie pag.8
- Je bij kunt dragen aan een onderzoek naar Vlaamsche schuren, zie pag 8
- In Neerkant twee complete bunkers zijn gevonden, zie pag.9
- Bijzondere dakconstructies zijn bekeken in de Sint Servatius kerk in Erp en de Knoptoren in Sint Oedenrode, zie pag.11
- De AVKP-regiodag feestelijk en interessant is verlopen, zie pag 13
- Op landgoed Baestook een muntschat is gevonden, zie pag 14
- Het zilveren pelgrimsfluitje uit Rocamadou nader is onderzocht, zie pag 15
- De Archeo Hotspot bestuurlijke aandacht krijgt, zie pag 17
- Elly Bogers bezig is met een boek en dat zou wel eens heel mooi kunnen worden, zie pag 18
- Jesper de Raad is begonnen aan een nieuwe baan en daarom is gestopt als bestuurslid, zie pag 18
- Er hulp word gezocht bij grote en kleine activiteiten, zie pag 18.

ACTIVITEITENKALENDER 2023

Jaarkalender activiteiten Archeologische Vereniging Kempen & Peelland

Jaar 2023

		November		November		November		November/December	
	Wk		Wk		Wk		Wk		
	45		46	<i>Glow</i>	47		48		
Ma	6		13		20		27		
Di	7		14		21		28		
Wo	8	Werkavond	15	Werkavond	22	Werkavond	29	Werkavond	
Do	9		16		23		30		
Vr	10		17		24		1		
Za	11		18	Excursie Uden	25		2		
Zo	12		19		26		3		

		December		December		December		December/Januari	
	Wk		Wk		Wk		Wk		
	49		50		51		52		
Ma	4		11		18		25	Kerst	
Di	5	Sinterklaas	12		19		26	Kerst	
Wo	6	Werkavond	13	Werkavond/ start leesclub	20	Werkavond	27	Erfgoedhuis gesloten	
Do	7		14		21		28	Erfgoedhuis gesloten	
Vr	8		15		22		29	Erfgoedhuis gesloten	
Za	9		16		23	kerstvakantie	30		
Zo	10		17		24		31	Oudjaar	

		Januari		Januari		Januari		Januari	
	Wk		Wk		Wk		Wk		
	1		2		3		4		
Ma	1	Nieuwjaar	8		15		22		
Di	2		9		16		23		
Wo	3	Werkavond	10	Nieuwjaarsborrel en lezing	17	Werkavond	24	Werkavond	
Do	4		11		18		25		
Vr	5		12		19		26		
Za	6		13		20		27		
Zo	7		14		21		28		

		Januari/Februari		Februari		Februari		Februari	
	Wk		Wk		Wk		Wk		
	5		6		7		8		
Ma	29		5		12		19		
Di	30		6		13		20		
Wo	31	Werkavond	7	Werkavond	14	Werkavond	21	Werkavond	
Do	1		8		15		22		
Vr	2		9		16		23		
Za	3		10	Carnaval vakantie	17		24		
Zo	4		11	Carnaval	18		25		

Werkavonden	Excursie / veldloop	Feestdagen	Lezingen / symposia
Vergaderingen	Cursus	Feesten & borrels	Deadlines

CURSUSSEN, LEZINGEN EN EXCURSIES

Lezingen

10 januari Lezing Archeologische highlights Eindhoven en onthulling muntschat

Peter de Boer laat de archeologische highlights van het afgelopen jaar kort de revue passeren en we besluiten met de onthulling van de Eindhovense muntschat. Een uniek kijkje achter de schermen voordat de schat de conservering ingaat! Na de onthulling proosten we het samen op het nieuwe jaar. Locatie Erfgoedhuis, aanvang 20 uur.

Het programma voor 2024 is nog in de maak. Reserveer alvast de volgende data:

- 8 mei Theo de Jong
- 10 juli Johan Verspay
- 11 september Kasper van den Berghe

Excursies

18 november - Oss

Museum Jan Cunen presenteert de allereerste overzichtstentoonstelling van de rijkste graven uit de IJzertijd 800-500 v. Chr. inclusief de iconische Vorst van Oss. Een unieke kans om 10 elitegraven bij elkaar te zien. Ze vertellen het verhaal over begrafenisrituelen van de lokale elites en over hun leven en dat van tijdgenoten. Prikkelende hedendaagse kunst voorziet de tentoonstelling van een extra betekenislaag en toont hoe de erfenis van de vorsten nog steeds actueel is. Op ons verzoek geeft Dr. Richard Jansen voor de NBAG-bestuursleden en leden van AWN een rondleiding.

Aanmelden is helaas niet mogelijk
Carel van den Boom, NBAG en AVKP

NIEUWS UIT HET ERFGOEDHUIS

Nieuwe erfgoedhuisbrochure

Hebben jullie hem al gezien? De nieuwe brochure over het Erfgoedhuis is gereed, waarin alle erfgoedpartijen zich voorstellen. De fysieke brochure ligt vanaf nu bij de entree in het Erfgoedhuis. Echt iets om trots op te zijn!

Historische spellen tijdens DDW

Dirk Vlasblom had historische spelletjes gemaakt en uitgesteld "ter lering en de vermaeck" voor de DDW.

ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK IN DE REGIO

(door Ria Berkvens, regioarcheoloog Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant)

Locatie	Uitvoerende instantie	(vermoedelijke) uitvoeringsperiode
Sterksel – Averbodeweg (archeologische begeleiding)	Econsultancy	Nov.-dec. 2023
Someren – Kommerstraat-Waterlaan (proefsleuven)	Transect	Nov. 2023
Bergeijk – Hooge Berkt (proefsleuven en opgraving)	ADC	Nov. 2023 en 2024
Hooge Mierde – Leendestraat Rogse Wieken (opgraving)	VUHbs	2023?
Beek en Donk – De Hooge Regt (opgraving)	BAAC?	2023?
Middelbeers - Hoogdijk 3-5 (proefsleuven)	??	2024?
Oostelbeers – Neereindseweg (proefsleuven)	??	2024?
Gemert- Sint Gerardusplein 1-21/Drossard de la Courtstraat 6- 36 (proefsleuven)	??	2024?
Best - N620 (proefsleuven)	??	2024?
Waalre - Markt 14 (proefsleuven)	??	2024?
Maarheeze - De Vinnen 4 - Het Laar 9 (proefsleuven)	??	2024?
Valkenswaard - Eindhoveneweg Noord (archeologisch Begeleiding)	??	2024?
Budel - Bosch 60-62 (proefsleuven)	??	2024?
Waalre – Parklaan 9 (proefsleuven)	??	2024?
Breugel – Akkerpad (opgraving)	??	2024?
Weebosch – Kapelledries (proefsleuven)	??	2024
Budel - Meemortel De Populier	??	2024?
Hapert - Castersedijk 12-14a (opgraving)	Transect	2024?
Best - Oirschotseweg 18-24 (proefsleuven)	??	2024?
Riethoven - Dorpsplein 1 (proefsleuven)	??	2024?
Mierlo – Luchen-Fazantlaan (proefsleuven)	??	2024?
Deurne – Eikelstraat (proefsleuven)	Econsultancy?	2024?
Aalst – Centrum (archeologische begeleiding)	BAAC	2023-2024
Nuenen – Dubbestraat (proefsleuven)	??	2024?
Best – Veldweg 4-6 (proefsleuven)	??	2024?
Budel – Boschakkers (opgraving)	??	2024?
Valkenswaard - De Wilde Wingerd (proefsleuven)	Aeres Milieu	Nov. 2023
Oirschot - Beerseweg 6 (proefsleuven)	??	2024?
Budel - Centrum (archeologische begeleiding)	??	2024?
Aalst - Dennelaan 1 (proefsleuven)	??	2024?
Valkenswaard - Warande 8 (proefsleuven)	??	2024?
Nuenen – Papenvoortse Heide 3 (proefsleuven)	??	2024?
Heeze – Kapelstraat 37 (proefsleuven)	??	2023?
Valkenswaard – Schans van Weert (proefsleuven)	RAAP	Nov. 2023
Geldrop – Genoenuizerweg (proefsleuven)	??	2024?
Geldrop – Centrum West (proefsleuven)	??	2024?
Waalre – De Bleek 1 (opgraving)	Transect	Nov. 2023
Best – Mosselaarweg 5 (proefsleuven)	VUHbs	2023?
Reusel – Sleutelstraat 16 (proefsleuven)	??	2024?
Beek en Donk – Michaelplein (proefsleuven)	Transect	Nov. 2023
Beek en Donk – Leonardusplein (proefsleuven)	??	2023?
Nuenen- Pastoor Aldenhuijssenstraat 7 (proefsleuven)	??	2024?
Aalst - Frederik Hendrikstraat 2a (proefsleuven)	??	2024?
Aalst - 't Laar-Malvalaan (proefsleuven)	??	2024?
Budel - Keunenhoek 11 (proefsleuven)	??	2024?

MIDDELEEUWSE SCHAAKSTUKKEN UIT HELMOND IN RIJKSMUSEUM

Vanaf 13 oktober tot maart 2024 liggen in het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden vier bijzondere schaakstukken. Deze schaakstukken zijn in 1981 gevonden bij opgravingen bij het 'Oude Huys' in Helmond, de houten burcht en voorganger van het huidige kasteel.

Deze schaakstukken van bot en ivoor zijn de oudste in Nederland en zijn gevonden bij verschillende opgravingen in Helmond.

De schaakstukken zijn, met veel andere (Nederlandse) topvondsten, te zien zijn in de grote expositie over '[Het jaar 1000, Nederland in het midden van de Middeleeuwen](#)'.

Deze expositie gaat over het dagelijkse leven in de periode tussen 900 en 1100 na Chr.. Met bodemvondsten, bijzondere objecten en de vroegste geschreven documenten worden verschillende thema's uitgelicht zoals wonen, werken, wereldbeeld en reizen, machthebbers en sociale verhoudingen, de betekenis van religie, ontwikkelingen in kunst en wetenschap. Maar ook de angst en onrust voor de millenniumovergang: het einde der tijden. Deze middelste eeuwen van de middeleeuwen zijn nog niet eerder zo breed in beeld gebracht.

De schaakstukken van het [Oude Huys](#) dateren, samen met andere vondsten uit deze opgraving, uit de periode tussen 1100 en 1150. Ze zijn gemaakt van ivoor: tanden van een walrus en narwal, het vierde exemplaar is van runderbot. Onder het grootste schaakstuk is een tekst in Runentekens aangebracht. Blijkbaar hadden ook de bewoners van het Oude Huys al een uitgebreid netwerk en breed wereldbeeld.

Volgens het Rijksmuseum zijn deze Helmondse schaakstukken de oudste van Nederland! Ze hebben er zelfs een Ansichtkaart van gemaakt!

De tentoonstelling in het RMO in Leiden is te zien tot en met maart 2024.

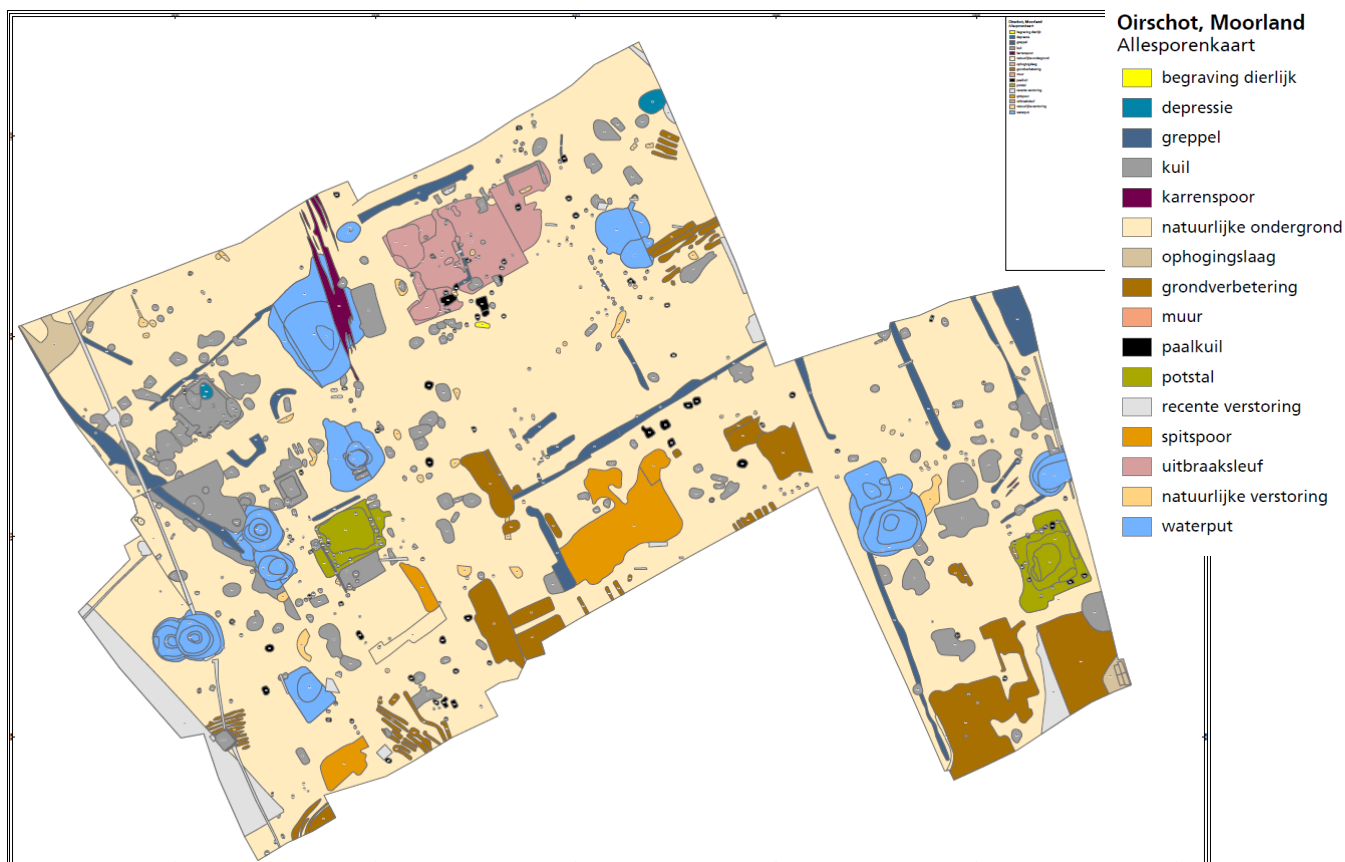
VOLOP WATERPUTTEN BIJ OPGRAVING MOORLAND VELD 7 IN OIRSCHOT

In maart 2023 heeft BAAC in opdracht van de gemeente Oirschot een opgraving uitgevoerd in het plangebied Moorland, Veld 7, in Oirschot.

Aanleiding tot het archeologisch onderzoek vormt de geplande woningbouw ontwikkeling in het plangebied. Binnen het onderzoeksgebied zijn 682 sporen aangetroffen en bestaan uit paalkuilen, (afval)kuilen, greppels, karrensporen, dierbegravingen, muren, waterputten, ophogingslagen, natuurlijke verstoringen, natuurlijke depressies, moesbedden/grondverbeteringskuilen en spit-sporen. Tijdens het onderzoek zijn 1959 vondsten verzameld, tijdens de aanleg van de putten en het couperen van sporen. Het gaat om aardewerk (1265x), bouwkeramiek (38x), verbrande klei (12x), glas (172x), natuursteen (8x), dierlijk bot (284x), pijpaaarde (32x) en metaal (141x). Het vondstmateriaal is afkomstig uit bodemlagen vanaf het maaiveld en uit vullingen van sporen. Het vondstmateriaal dateert vanaf de 15e eeuw tot heden.

Voor zover nu bekend dateren alle sporen uit de periode 1500/1600 – 1900, de nieuwe tijd, en gaat het om de archeologische resten van het gehucht Heij-Eind. Tijdens het onderzoek werd echter ook sporadisch iets ouder vondstmateriaal aangetroffen, uit de overgang van de late middeleeuwen naar de nieuwe tijd (15e/16e eeuw). In werkput 1 werd bijvoorbeeld een waterput gevonden die zeer waarschijnlijk uit deze periode dateert. Mogelijk heeft dus ergens in het zuidoosten van het onderzoeksgebied een boerderij uit deze iets vroegere periode gestaan, waarvan de meeste sporen slecht of niet bewaard zijn gebleven.

Duidelijk herkenbaar waren de resten van drie boerenerven uit de periode 1700-1900 met elk meerdere waterputten en soms een bijgebouw (schuur). Twee boerderijen beschikten daarnaast over een potstal. In het noordoosten van het onderzoeksgebied zijn mogelijk ook de resten van een verdiepte plaggenhut gevonden. Aangezien de

Bij de opgraving Moorland, veld 7 werden ook twee heiligenborden of symbolenborden uit de 16^e eeuw gevonden. De borden zijn versierd met de symbolen van Sint Agatha en Sint Catharina. Op de foto het bord met Sint Catharina (foto R. Berkvens).

archeologische kennis over plaggenhutten uiterst beperkt is, is deze interpretatie onder voorbehoud.

Het aantal waterputten is met twaalf stuks groot. Opvallend is de grote variatie aan bouwwijzen; het gaat om putten met een bakstenen ring, putten van plaggen, planken en twijgen. Bijzonder zijn twee boomstampputten, normaliter dateren deze uit de late middeleeuwen.

Bron: J. Mooren, 2023: Evaluatierapport Oirschot, Archeologische opgraving Moorland - Veld 7 (BAAC projectnr. A-22.0933).

SAMEN LEZEN EN BESPREKEN

Binnen AVKP-verband heeft recent een groepje het boek *Stad en Platteland op het zand* van Nico Arts met veel plezier gelezen en besproken. Zie ook pagina 17.

Het is niet alleen leerzaam, maar ook gezellig om het samen te kunnen lezen. Dit willen we met een ander boek voortzetten maar ook open houden/stellen voor elk lid om aan deel te nemen.

Op woensdag 13 dec 20.00 uur kunnen mensen die graag wat over archeologie en/of geschiedenis lezen en dit met anderen willen delen aansluiten in het Erfgoedhuis. Aanmelden is niet nodig.

*Met vriendelijke groet
Carel van den Boom*

VOORPROEFJE VAN DE CANON VAN VALKENSWAARD

Een team van zeven schrijvers plus een eindredacteur hebben in de afgelopen negen maanden hard gewerkt aan het verhaal van Valkenswaard in vijftig vensters oftewel hoofdstukken. Inmiddels is het schrijfwerk klaar en ook de opmaak van het boek is af. De Canon van Valkenswaard ligt nu bij de drukker.

De boekpresentatie staat gepland voor **dinsdag 28 november vanaf 19:30 uur in De Hofnar.**

Noteert u deze datum alvast in uw agenda. Jacques Marsmans zal voor de luchtige noot zorgen.

Het boek gaat €19,95 kosten en is verkrijgbaar bij Readshop De Boekenwaard in Valkenswaard, Book Store Bij de Buren in Dommelen, de VVV in Valkenswaard en uiteraard bij de Heemkundekring Weerderheem.

<https://weerderheemvalkenswaard.nl/contact.html>

Met vriendelijke groeten,

*Heemkundekring Weerderheem
Werkgroep Archeologie (aangesloten bij
AWN/AVKP)
Wil Peels*

VLAAMSE SCHUREN GEZOCHT

Erfgoedvereniging Bond Heemschut Brabant gaat onderzoeken hoeveel Vlaamse schuren er in Brabant nog te vinden zijn. En wil dus graag inventariseren waar ze staan. Willen jullie misschien meehelpen zoeken?

Heb je er één gezien? Maak een foto en stuur een bericht naar Miriam van den Dries via miriam.vandendries@gmail.com. Stuur ook als je twijfelt even een bericht. Wie weet komen er nog interessante gegevens of schuren los.

Bedankt alvast.

Groetjes

Miriam van den Dries Heemschut Adviseur Noord-Brabant

Een voorbeeld van een Vlaamse schuur staat in Gilze, een rijksmonument. Foto overgenomen van Wikipedia.

Redactie: Vanuit de werkgroep bouwhistorie hebben we er al een paar aangemeld, maar blijf ze doorgeven

TWEE COMPLETE BUNKERS IN NEERKANT!

Samen met AVG heeft BAAC begin oktober 2023 op twee locaties binnen het plangebied Meistraat-fase 1 in Neerkant archeologisch onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van betonnen objecten in de bodem. De objecten zijn ontdekt tijdens OO-onderzoek, uitgevoerd door AVG enige tijd geleden. Het voorafgaande archeologisch proefsleuvenonderzoek had op de plaats waar het beton is aangetroffen grote verstoringen in de bodem aangetroffen, deze verstoringen zijn echter verder niet onderzocht (!). Wel waren op luchtfoto's uit de oorlog vreemde langwerpige vormen te zien, zonder dat het vast te stellen was wat deze voorstelden. Wel was duidelijk dat het niet de 'gewone' kazematten betrof, waarmee Neerkant net voor het begin van de oorlog was vol gezet. De Duitsers hebben in 1941 een boek uitgegeven over de verschillende verdedigingswerken die ze in Nederland aantreffen. Achterin in het boek staat een foto van een langgerekte 'loopgraaf', met daaraan vast een onderkomen. Bij nadere bestudering van de oude luchtfoto lijkt deze 'loopgraaf' inderdaad sterk op de vormen die op de foto zichtbaar zijn.

Loopgraaf uit het Duitse boek.

Uit archiefbronnen werd duidelijk dat in de jaren 1971/72 het leger in Neerkant diverse kazematten heeft opgeblazen, ten bate van de 'mineurs-opleiding' van de Genie in Vught. Op de bijbehorende kaarten is zowel te zien dat de

objecten van de Meistraat een ander symbool krijgen als kazematten, als het feit dat deze nooit zijn opgeblazen. In de brief worden ze overigens al wel aangeduid als 'loopgraven'. Volgens de buurman staken de loopgraven circa 20 centimeter boven het maaiveld uit, waarbij rekening moet worden gehouden dat er waarschijnlijk sprake is van een kunstmatige verhoging, waarbij het zand dat door de betonnen bak verplaatst wordt tegen de zijanten is aangebracht.

Bij de opgraving op 3 oktober zijn de resten daadwerkelijk opgegraven om te kijken of de aanname 'loopgraven' klopte. Al vrij snel werd duidelijk dat het eerste object inderdaad een loopgraaf met schuilnis was, zoals in het Duitse boek afgebeeld. De loopgraaf ligt op zijn rechterzijde, waardoor de schuilnis nu bovenop ligt. Vanwege de hoge grondwaterstand was het onmogelijk de hele loopgraaf vrij te leggen, bovendien ontstaan dan in combinatie met het losse zand gevaarlijke situaties. De loopgraaf bevindt zich op circa 2 meter beneden het maaiveld. Bij de tweede loopgraaf was de situatie anders. Vanuit het onderzoek van AVG wisten we al dat deze dieper lag (op 2,5 meter beneden maaiveld), maar volgens hun inschatting zou het gaan om losse stukken beton, wat er op zou wijzen dat deze loopgraaf in delen in de grond zou liggen. Bij het opgraven viel het op dat er sprake was van ruw beton, in tegenstelling tot de eerste loopgraaf, waar sprake is van een strakke bekisting. Na enige tijd werd duidelijk dat de tweede loopgraaf op zijn kop in de grond ligt, waarbij de ruw gestorte bodemplaat bovenop ligt. Er zijn geen aanwijzingen dat er sprake is van een kapotte of beschadigde loopgraaf.

Samengevat zijn er twee betonnen loopgraven van Nederlandse makelij aangetroffen. Gezien de kaarten en de luchtfoto zijn er zes van dergelijke loopgraven in Neerkant geweest, waarbij de andere vier door het leger zijn opgeblazen.

Informatie aangeleverd door buurtbewoners geven een mogelijke verklaring waarom deze twee gespaard zijn gebleven. In februari 1965 is een kind verdronken in een van beide loopgraven. Deze waren met water gevuld en overdekt met een dun laagje ijs en het kind is door het ijs gezakt. Direct na het ongeval hebben de buurtbewoners beide loopgraven met zand gedempt. Indien men deze loopgraven wilde opblazen, zou eerst het zand weer verwijderd moeten worden. Omdat er in de brief van het leger toch al sprake is van 'opvulposten', zal men in het extra werk geen trek gehad hebben.

Hoe nu verder? Beide loopgraven liggen in een bouwkaavel en kunnen dus niet ter plaatse behouden blijven. Het is echter mogelijk beide objecten te verplaatsen. Er zijn nergens meer dergelijke betonnen loopgraven bewaard gebleven. Ze zijn dus uniek en een grote aanwinst voor de geschiedenis van Neerkant en de gehele Peel-Raamstelling. Inpassen in de nieuwbouw zou de beste oplossing zijn. Men kan denken aan een onderdeel van een groenstrook of van een speelplaats. Bij beide opties moet rekening gehouden worden met het veiligheidsaspect.

Een mogelijke oplossing is het gedeeltelijk of geheel opvullen van de loopgraaf met zand en het afsluiten van de ingang naar het onderkomen.

Bron: Briefrapport opgraving Neerkant – Meistraat fase 1 door J. v.d. Weerden – BAAC

De eerst opgegraven loopgraaf. De schuilnis op het einde is duidelijk zichtbaar, evenals de afdrücken van de bekisting

VERSLAG VAN DE EXCURSIE VAN DE WERKGROEP BOUWHISTORIE OP 7 OKTOBER

De werkgroep bouwhistorie wilde op de jaarlijkse excursie graag van een paar bijzondere gebouwen de dakconstructie bekijken. In de Sint Servatius kerk in Erp en de Knoptoren met protestantse kerk in Sint Oedenrode konden we daarvoor terecht.

Gastvrij ontvangen in het Oude Raadhuis door de heemkundekring Erthepe

In Erp werden we door de heemkundekring Erthepe gastvrij ontvangen en rondgeleid in het oude raadhuis. Dit raadhuis is een ontwerp van Hendrik Verhees 1791 en dient na de gemeentelijke herindeling als trouwlocatie en heemkunde kamer. De heemkundekring is erg actief en heeft diverse werkgroepen, waaronder een archeologiegroep, en een grote bibliotheek.

De Sint Servatiuskerk is gebouwd in 1843-1844. De architect is Arnold van Veggel en heeft de kerk een neoclassicistische waterstaatsstijl bezorgd. In de 12^e - 13^e eeuw was op deze plek in Erp al een parochiekerk.

Bij binnenkomst in de kerk valt de ruimte en het heldere licht op. Het goed onderhouden blinkende interieur bestaat onder andere uit een Mariatroon van 1846, een doopkapel met gietijzeren poort van 1848. Het orgel werd in 1848 gebouwd door Johannes Vollebregt. De biechtstoelen zijn van 1855 en ontworpen door H Meijers uit Oirschot. In 1896 sloeg de bliksem in de torenspits en Pierre Cuypers ontwierp de nieuwe spits, welke in 1897 werd gebouwd.

In opdracht van de toenmalige pastoor ontwierp Cuypers ook het hoogaltaar en de mozaïekvloer. Deze symbolrijke mozaïekvloeren verbeelden het schip van de kerk en de vier dieren: reiger, draak, eenhoorn en pelikaan de symbolen van lucht water aarde en vuur.

De trap leidt ons naar de toren en de dakconstructie. Zeker de moeite waard van het bezoek.

De Sint Servatiuskerk in Erp

Om 15.30 uur komen we Eerschot/Sint Oedenrode aan waar aan de oever van de Dommel de protestante kerk met Knoptoren staat. De kerkgids en de stadsgids ontvangen ons hartelijk en ze vertellen ons uitvoerig over de kerk toren en plek. Voor het jaar 1000 stond op deze plek al een houten kapel. Rond 1400 verrees een bakstenen kerk, de toren werd tussen 1420 en 1440 aan deze Sint Maartenskerk gebouwd. Bij de vrede van Munster 1648 kwam de kerk in handen van de kleine Protestantse gemeenschap.

De knoptoren is totaal 62 meter hoge, het metselwerk is 32 meter en de spits 30 meter. Onze klautertocht eindigt tussen de vliegen in het uurwerkgedeelte. Hier is een prachtig uitzicht tot Den Bosch en Eindhoven. Het lantaarnplatform is voor ons niet toegankelijk. Wel imposant van constructie.

Het rijke interieur van de Servatiuskerk in Erp

In 1583 is bij een inval van Staatse troepende kerk in as gelegd en de torenspits in vlammen opgegaan. In 1608 is de toren hersteld en de spits voorzien van een knop. De kleine protestantse gemeente kon de kerk niet onderhouden en deze raakte in verval. In 1800 viel de knop bij een storm van de toren en op het dak van de kerk. Door toedoen van Lodewijk Napoleon is de toren gerestaureerd en kwam er een lantaarn op de

spits. Er werd een kleinere nieuw kerk gebouwd waar de resterende dakconstructie opgeschoven werd. De muren van de oude kerk vormen sindsdien de ommuring van de kerktuin. Door de financiële steun van Lodewijk Napoleon werd deze kerk een van de zgn. "Lodewijkskerkjes". We zagen in de toren nog één klok van 1828 kg en 1,5 meter hoog. Deze klok is in 1596 gegoten en er staat een afbeelding van de H. Martinus op. De toren is recent gerestaureerd.

Over de loopbrug met uitzicht op de houten dakconstructie van de Sint Maartenskerk

Tijdens de klim naar de torenklok kwamen we ook onder het kerkdak uit. Deze bijzondere constructie met het oude hout is door geldgebrek nog weinig onderzocht. De beeldprojectie van de kerk in deze dak ruimte was zeer bijzonder.

Carel van den Boom

Foto's van Arnold van de Winkel, Rob Veraart en Carel van den Boom

DE OUDSTE FILMS VAN BRABANT

Overgenomen uit de aankondiging

Nu op één plek te zien op de website www.brabantinbeelden.nl/oudstefilms. Dit zijn de oudste films van Brabant. Sinds april dit jaar is BrabantinBeelden op zoek naar de oudste film van Brabant. Daarbij hebben we iedereen gevraagd met ons mee te speuren naar films van vóór 1940: in de archieven, bij lokale historische verenigingen, bedrijfsarchieven, maar ook op de Brabantse zolderkamers. Deze brede oproep heeft veel mooie tips en films opgeleverd. En de oudste films

- tot nu toe - komen zelfs uit 1913 en zijn dus meer dan een eeuw oud! De alleroudste zijn opgenomen in juli 1913 en komen uit 's-Hertogenbosch en Helmond.

Dit zijn ze!

Op 14 juli 1913 brengen koningin Wilhelmina en prins Hendrik een bezoek aan 's-Hertogenbosch. Ter gelegenheid van de viering van 100 jaar Koninkrijk gaan ze daar naar de nationale

tentoonstelling voor kerkelijke kunst. We zien het koninklijk paar uit de auto stappen op de Hekellaan en wandelen door het Nachtegaalslaantje. Het zijn hele bijzondere filmbeelden, want het zijn de oudst bekende bewegende beelden van Noord-Brabant! Een kleine twee weken later, op 29 juli 1913, vindt de installatie van burgemeester Marinus van Hout plaats in Helmond. Op deze video ben je getuige van de feestelijkheden. De film opent met de aankomst van de burgemeester op het station, waarna hij per koets naar het stadhuis gaat. Je ziet ook schitterende sfeerbeelden van het publiek op het plein; kinderen kijken in de camera, de fanfare speelt in de muziektent en de straten zijn versierd. Ook uit 1913 komen mogelijk filmopnames van een historische optocht tijdens de onafhankelijkheidsfeesten in Breda, de intocht van Sinterklaas in dezelfde plaats, en van een vliegdemonstratie bij Gilze-Rijen. Naar deze beelden doen we nog onderzoek, omdat er tegenstrijdige informatie is over zowel het jaartal als de locatie.

Bekijk de oudste films op één plek

“We hebben veel meer oude films via het publiek gevonden”, vertelt beeldredacteur Mathilde Min. “Zo zijn er vooroorlogse films terug te zien uit de hele provincie, van Bergen op Zoom tot Boxmeer en van Oss tot Helmond. Helemaal mooi is dat je deze oudste films van Brabant nu op één plek kunt bekijken: www.brabantinbeelden.nl/oudstefilms”

Op een kaartje van Brabant kun je per plaats alle oude films terugzien. Staat jouw plaats niet op het kaartje, dan hebben we geen films van voor 1940 gekregen uit die plaats. Maar niet getreurd, want het wil niet zeggen dat ze er niet zijn. Het is goed mogelijk dat er in archieven of op zolderkamers nog oudere films liggen. Als dat zo is, dan horen we dat heel graag. We blijven de kaart van Brabant met oude films dan ook continu aanvullen.

BrabantinBeelden is een samenwerking tussen Brabants Historisch Informatie Centrum, Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, Regionaal Archief Tilburg en de Brabant-Collectie, Tilburg University.

AVKP-REGIODAG SAMENWERKEN AAN ARCHEOLOGIE

Het was weer een leuke en leerzame dag. Op 30 september hielden we de jaarlijkse AVKP-regiodag, die dit jaar het thema Samenwerken aan Archeologie heeft meegekregen. Met de opkomst van bijna veertig mensen, variërend van onze contactpersonen van Heemkundekringen, lokale erfgoedorganisaties in onze regio, AVKP-leden en het AVKP-bestuur. Twee belangrijke onderwerpen voor deze dag zijn Ontmoeten en Kennisdelen en daar werd ruimschoots aandaan.

De opening werd vanwege het jubileum van AVKP verzorgd door wethouder Maes van Lanschot, die ook nog een uur aandachtig bleef luisteren naar de eerste spreker. Ria Berkvens, regioarcheoloog van ODZOB nam ons mee in de actualiteit de kansen en uitdagingen voor samenwerking voor vrijwilligers, van de omgevingswet. Altijd weer knap hoe ze deze droge kost toegankelijk kan maken.

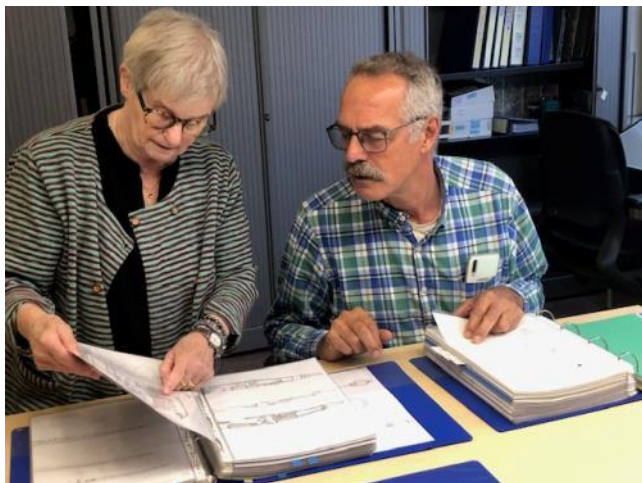
We hadden tijdens de lunch al gelegenheid om weer bij te praten onder het genot van soep en worstenbroodjes. Het is de gelegenheid om ervaringen uit te wisselen. Na de lunch vertelde Hanneke van Alphen over de organisatie van het publieksevenement in Uden rond 100 jaar grafveld.

De vitrine met objecten over 100 jaar grafveld in Uden, waaronder de stof van dé jurk.

Daarna maakten we een rondje langs de aanwezigen om lokaal nieuws en ervaringen uit te uitwisselen. Na de afloop waren er verschillende demonstraties over grondradar, 100 jaar grafveld, tekenen, restaureren in het Erfgoedhuis en uiteraard volop tijd om bij te praten.

Elly Bogers geeft uitleg over de gedetailleerdheid van tekenwerk ten opzichte van foto's.

De grondradar toont wat er zich bevindt onder de bestraling van de Gasfabriek.

VERLOREN ZILVER UIT RUMOURIGE TIJDEN OP LANDGOED BAEST

Tekst en foto's overgenomen van Brabants landschap, gepubliceerd op 1 november 2023

Op een koude winterdag in 2022 is op landgoed Baest (de Kempen, Kattenbergs Broek en Baest) een bijzondere ontdekking gedaan. Na bijna 500 jaar zag een muntschat van wel bijna 100 zilveren munten weer het daglicht! De jongste munten stammen uit de roerige tijden waarin het relatief kleine Gelderse hertogdom strijd voert tegen de verenigde macht van Oostenrijk, Spanje en de overige Nederlanden.

De munten zijn waarschijnlijk tijdens deze rumoerige tijden verstopt in een houtwal niet ver van de Kleine Beerze. Rond dezelfde tijd leidde Veldmaarschalk Maarten van Rossum een legermacht van veertienduizend man voetvolk en tweeduizend ruiters de Maas over richting landgoed Baest. Wie heeft de schat verstopt en wat hebben de zilverlingen ons te vertellen?

Onthulling van de muntschat op landgoed Baest

Op zaterdag 28 oktober werd in de Eikehoef op landgoed Baest door circa 80 aanwezigen stilgestaan bij de vondst van de muntschat op

landgoed Baest. Jan Roymans, senior projectleider van het archeologisch adviesbureau RAAP, vertelde over de achtergronden van de zilveren muntschat: "Omdat de muntschat in twee fasen gevonden is, werd de vraag gesteld of het één of twee muntschatten betreft. De gevonden archeologische resten geven aan dat het waarschijnlijk gaat om één muntschat die door een landbouwer met eggen en ploegen verder verspreid is geraakt. Rondom deze vindplaatsen is uitgebreid onderzoek gedaan om uit te sluiten dat er nog meer munten verstopt lagen. Verder is zeker dat de muntschat verstopt moet zijn in de eerste helft van de zestiende eeuw. Dit kan aan de hand van de datering van de munten worden vastgesteld.

Veldheer Maarten van Rossem op landgoed Baest

Rond dezelfde tijd waarin de munten begraven zijn, leidde Veldmaarschalk Maarten van Rossum een legermacht van veertienduizend man voetvolk en tweeduizend ruiters de Maas over richting

Landgoed Baest. Eenmaal aangekomen plunderde hij het landgoed waarbij het huis in vlammen opging. Wellicht dat een angstige marskramer die de plunders zag aankomen zijn geldbuidel snel verstopt heeft? Zeker is dat de eigenaar de geldbuidel niet heeft teruggehaald. Is hij vermoord door soldaten van Maarten van Rossum of is hij een natuurlijke dood gestorven? Het echte verhaal zullen we waarschijnlijk nooit weten.

Overdracht van de muntschat

Joris Hogenboom, directeur van Brabants landschap, droeg de muntschat in bruikleen over aan Museum De Vier Quartieren in Oirschot. Daar is de schat binnenkort te bezichtigen. Nabij de vindplaats van de muntschat is een informatiebord geplaatst om ervoor te zorgen dat bezoekers dit bijzondere stukje geschiedenis kunnen herbeleven.

HET ZILVEREN PELGRIMSFLUITJE UIT ROCAMADOUR

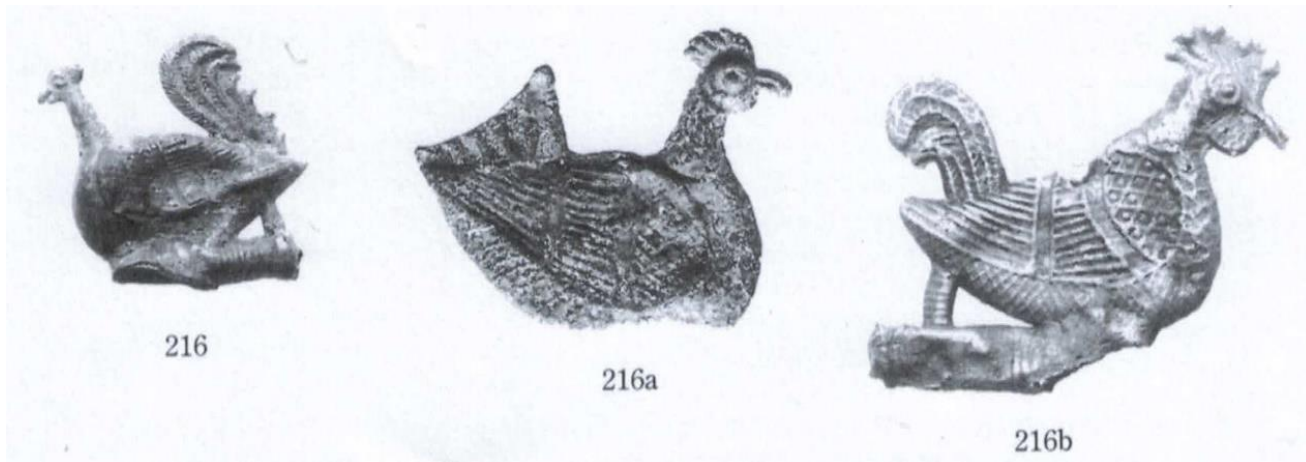
Een oude vondst opnieuw bekeken.

Tijdens de opgraving in 2001, naast de Admirant waar nu de Nieuwe Emmasingel loopt, werd een opmerkelijke vondst gedaan. Uit de bodem kwam een onooglijk zilverkleurig voorwerpje met fijne patronen tevoorschijn, duidelijk met zorg vervaardigd. Hoewel er delen van afgebroken waren, was nog goed te zien dat het hol was en bestond uit twee aan elkaar gesoldeerde delen.

Vermoed werd dat het een klein fluitje was en literatuuronderzoek door Nico Arts (Arts 2020) liet zien dat het om een zilveren pelgrimsfluitje ging. In Nieuwlande in Zeeland (Groeneweg 1987) was jaren daarvoor een gaaf exemplaar gevonden, die een exacte kopie van de Eindhovense vondst leek.

De vermoedelijke productieplaats was Rocamadour, een bekend bedevaartsoord in het Frankrijk van de late-middeleeuwen. Dergelijke objecten waren toen in de mode, getuige de vele uitvoeringsvormen.

Het Eindhovense pelgrimsfluitje belandde als een van de topvondsten in de vitrine van het Erfgoedhuis. De datering van dit type pelgrimsfluitjes ligt tussen de late dertiende en vroege veertiende eeuw (Spencer 1998). Verondersteld werd dat het fluitje uit de stort was opgepiept, maar tijdens de uitwerking van de "cold-case" Admirant

kwam Ben van den Broek het bijbehorende vondstformulier tegen, waarop de omschrijving met een spoornummer stond. De datering van het aardewerk uit hetzelfde spoor gaat mogelijk een scherpere datering voor het fluitje opleveren. We houden jullie op de hoogte.

Ben van der Broek & Peter Seinen

Bronnen:

Arts, N., 2020, Stad en platteland op het zand...

Groeneweg, G., 1987, Schatten uit de Schelde.

Spencer, B., 1998, Pilgrim Souvenirs and Secular Badges.

NIEUWE AANWINSTEN BIBLIOTHEEK

Aanwinsten van 2 augustus tot en met 5 november 2023

Tijdschriften

Archeologie in Nederland.

Jaargang 7 nr 3 sept 2023

Archeologisch hout en tijdelijke droogstand.

Verborgene schoenen. Een mysterie voor bouwhistorici en archeologen.

Archeologie in Nederland AWN Magazine

Jaargang 7 nr. 3 sept 2023.

In memoriam: Hiske Land.

Innovatieve technieken in de archeologie.

Brabants Landschap nr. 219 Herfst.

Balanceren tussen behoud en verval. Hoe ouder het erfgoed, des te beter voor vleermuizen.

Onderhoud renovatie en restauratie en bewoning door vleermuizen, het gaat om 20 soorten in Nederland.

In Brabant

Jaargang 14 nummer 3 sept 2023.

Machine- industrie in de regio Eindhoven 1870-1920.

Dorp plein. Het fabrieksdorp van Zinc de la Campine. De N.V. Kempensche Zinkmaatschappij.

VAN DEN LEESPLANK

Stad en Platteland op het zand.
Een archeologische biografie van landschappen
en samenleving in de Kempen, 1100-1650.
Nico Arts.

Het proefschrift van Nico Arts. Ruim 30 jaar 1989-2020 stadsarcheoloog van Eindhoven.

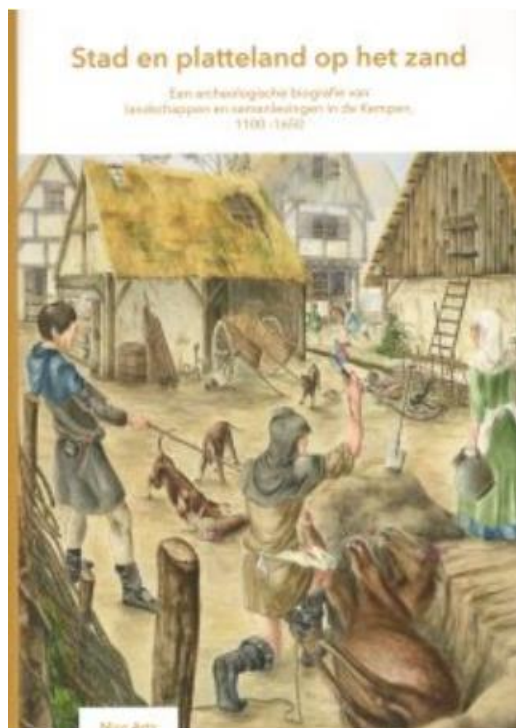
Dit boek gaat over de archeologie van een gesloten landschap, het grondgebied van de middeleeuwse stad Eindhoven en het omliggende platteland.

De relatie tussen mens en landschap door de eeuwen heen staat centraal. Tegelijk komen ook andere aspecten van de historische samenleving aan bod, onder andere over het dagelijks leven en de gewone mens. Over de onderzochte periode zijn beschreven bronnen bewaard gebleven, maar de archeologie levert veel informatie die niet uit de bronnen te halen is.

Eerst beschrijft Nico het fysieke landschap en de historische context, daarna beschrijft hij de geschiedenis van het regionale archeologisch onderzoek en de gebruikte methoden en technieken. In hoofdstuk 5 beschrijft hij de vindplaatsen uit de vroege en volle middeleeuwen voorafgaand aan de onderzochte periode.

Hoofdstuk 6 gaat over de sporen van de stad en platteland en hun onderlinge relatie. In hoofdstuk 7 staan de opgegraven materiële overblijfselen centraal en de vraag wat deze zeggen over huishouden, geloof, voeding, economie en dergelijke. Hoofdstuk 8 is de synthese en evaluatie. De uitgebreide bijlagen (ook op DVD) beschrijvingen van archeologische vondsten, historische verhalen, vindplaatsen en opgravingen.

Het boek is de afgelopen maanden door vier mensen met veel plezier gelezen en besproken.

De liefde voor geschiedenis archeologie en Eindhoven vult menig pagina. De zorgen dat we vervreemd zijn van ons eigen verleden wordt geregeld geuit. Dat onze toekomst en het heden toch echt geworteld zijn in het verleden maakt hij wel duidelijk. Als een enthousiast wijze schoolmeester beschrijft hij de eigen ontwikkeling en de onderzoeken die we vaak mochten ondersteunen als lid van de AWN/AVKP of als belangstellende voor geschiedenis.

Leerzaam en gezellig om het samen te kunnen lezen.

Carel van den Boom

VAN HET BESTUUR

Archeohotspot krijgt bestuurlijke aandacht
Alexander van de Bunt, Landelijk Coördinator ArcheoHotspots bezocht recent op een woensdagavond het Erfgoedhuis. De sfeer, activiteiten en

samenwerking gaven hem 'een fijne indruk van jullie archeologische werkplaats'. Juist omdat de activiteiten vanuit de mensen zelf komen, ziet hij als iets unieks. Hij praatte ons bij over de landelijke

ontwikkelingen rond de archeohotspots, zo is er een nieuwe landelijke website in oprichting: <https://archeohotspots.nl/>

Door heiligen geïnspireerd

Er is een nieuw boekje voorbereiding gebaseerd op het jarenlange tekenwerk van Elly Bogers-Lokken met de titel *Door heiligen geïnspireerd*.

Elly onderzocht devotionalia, zoals rozenkransen, kruisjes en diversen medailles van allerlei heiligen. De vondsten kwamen uit zes grote opgravingen in Eindhoven en Waalre en Elly maakte hiervan gedetailleerde vondsttekeningen. Ook deed ze literatuuronderzoek naar de materialen, de afgebeelde heiligen en het volksgeloof dat daarachter schuil gaat. Zij kwam daarmee tot het verhaal achter deze vondstcategorie die nauw verbonden is met het katholieke volksgeloof in onze regio.

Momenteel worden de financiën 'verzameld' in samenwerking met gemeente Eindhoven, AWN en Matrijs. We hebben een positieve toezegging voor een bijdrage uit het Archeologiefonds. *Door heiligen geïnspireerd* wordt onderdeel van de AWN-boekenreeks. Het boek vormt een rijk naslagwerk voor geïnteresseerden en van belang is voor toekomstig archeologisch onderzoek. De verwachting is dat het boek in de eerste helft van 2024 verschijnt.

Bedankt Jesper voor bestuurswerk

Jesper de Raad heeft per 1 november een nieuwe baan gevonden bij de Omgevingsdienst Zuid Oost Brabant. Hij laat niet alleen de gemeente Nijmegen qua werk achter, maar kan ook niet langer bestuurslid zijn van AVKP. Dit zou mogelijk tot belangenverstrengeling zou kunnen leiden en dat is nooit goed. Het vertrek van Jesper is jammer voor het bestuur, maar tegelijkertijd begrijpelijk. Gelukkig blijft Jesper wel actief als lid en hij heeft nog een paar projecten onder zijn hoede, die niet

'bijten'. We bedanken hem nu al voor zijn inzet en deskundigheid voor het bestuur. Officieel nemen we tijdens de jaarvergadering in 2024 afscheid van Jesper als bestuurslid.

Hulp gezocht bij diverse klussen

We kijken al vooruit naar 2024. De eerste lezingen zijn gepland, met een leuke onthulling van de Eindhovense muntschat tijdens de nieuwjaarsborrel. Er is een nieuwe opzet voor de financiën gemaakt en we hebben uiteraard onze reguliere activiteiten, zoals de bbq en de AVKP-regiodag. Ook kijken we komend jaar uit naar het boek van Elly en het onderzoek naar Marcus. De kersen op de taart.

Om dit allemaal waar te kunnen en blijven maken zijn we op zoek naar hulp voor grote en kleine klussen, zoals

- Foto's en berichtjes posten van werkzaamheden en activiteiten
- Berichten plaatsen op website
- Verkennen regioberichten voor Actueel
- Open dag (mee) organiseren
- Activiteit (mee) organiseren
- Bijdragen aan coldcases
- Bestuurswerk

Wil je bijdragen aan Kennisdelen, Ontmoeten en/of het Doen (uitwerken van het archeologisch proces)? Wil je een paar keer per jaar iets kleins doen of liever iets organiseren voor één dag? Wil je graag iets samen doen of juist thuis op het moment dat het jou uitkomt?

Laat weten wat bij je past en waar je interesse ligt, dan vinden we iets wat bij jou past. En help je AVKP vooruit.

Ellen van der Steen

Verenigingsruimte AVKP

Erfgoedhuis, Gasfabriek 2, Eindhoven, 040-2388899

Correspondentieadres AVKP

van Wassenhovestraat 54, 5613 LL Eindhoven, awnafdeling23@gmail.com www.awn-archeologie.nl/23/

Redactie

Ellen van der Steen tel. 040-2910855, avkpactueel@gmail.com (eindredactie en layout)

Peter Seinen en Carel van den Boom (redactieleden)

